

LESEKVART+

LESELYST I KLASSEROMMET

Håndbok

For lærere og skolebibliotekarer

stiftelsen
LESE

li/
LILLEHAMMER
BIBLIOTEK & LITTERATURHUS

Lesekvart+

Videreutviklet for bruk på 5.-10.trinn

Ferdigstilt mai 2025

Camilla M. Brandt og Heidi I. Gorseth

Lillehammer Bibliotek

Nasjonal pilot utviklet av Stiftelsen LESE

Alt av materialet finner du på

lillehammerbibliotek.no og stiftelsenlese.no

Kompendium

Innhold

Innledning - lesekvart+

Gjennomføring av Lesekvart+

1. Planleggingsfasen
2. Introduksjonsfasen
3. Gjennomføringsfasen
4. Evalueringsfasen

Tiltak for å stimulere elevenes motivasjon i Lesekvart+

Om motivasjon for lesing

Tips til å finne rett bok til rett elev

Nøkler til godt samarbeid

Foreldresamarbeid

Resultater av arbeidet

Kilder

LESELYST

LESEGLEDE

LESEMOTIVASJON

LESEKVART+

Lesekvart+ er en metode for å utvide og systematisere den vanlige lesekvarten, slik at den skal nå alle elever og skape økt leselyst over tid.

Metoden handler om å forsterke stillelesing gjennom bruk av ulike leseaktiviteter og tilpasninger (på engelsk: Scaffolded sustained silent reading). Dette er noe gruppa gjør sammen, i motsetning til å kun lese individuelt. Forskeren Simone Lysholt Greer beskriver disse åtte suksessfaktorene for en vellykket lesekvart:

1. **Tilgang til lesestoff.**
2. **Lesestoff som appellerer.** Tilpasset interesser og leseniva.
3. **Omgivelsene.** Rolig og behagelig miljø.
4. **Oppmuntring og lesende rollemodeller.** Læreren må også lese.
5. **Etterutdanning eller kurs i lesekvartmetodikk for lærere.**
6. **Lystlesing.** Lese for egen del, ikke for å løse en skoleoppgave.
7. **Oppfølgende leseaktiviteter,** som løfter leseopplevelsen ut av hodet.
8. **Planlagt lesetid.** For eksempel 15-25 minutter hver dag.

Lesekvart+ er en metode med aktiviteter og verktøy for bruk i skolen, hovedsakelig på mellom- og ungdomstrinn. Målet er at det som skjer i klasserommet under Lesekvart+ skal være med på å stimulere og inspirere til lesing og leselyst. Metoden er lagt opp med Greers suksessfaktorer som grunnlag. Det legges også opp til et samarbeid mellom skole og bibliotek, som søker å gi støtte til læreren som skal gjennomføre lesekvartperioder.

Det er ingen tvil om at arbeid med leselyst er et viktig tiltak for å forbedre lesenivået og leseinteressen hos norske ungdommer. Gjennom denne metoden får elevene oppleve flere veier inn i litteraturen, med aktiviteter som skal pirre motivasjonen, og som støtter opp under behovet av autonomi, kompetanse og samhörighet. Det skal bidra til følelsen av et lesende fellesskap i klassen.

Ikke minst vil det bidra til at det blir satt av tid til lesing, noe som igjen er en konkret måte å vise elevene hvor viktig lesekompetanse faktisk er for samfunnet.

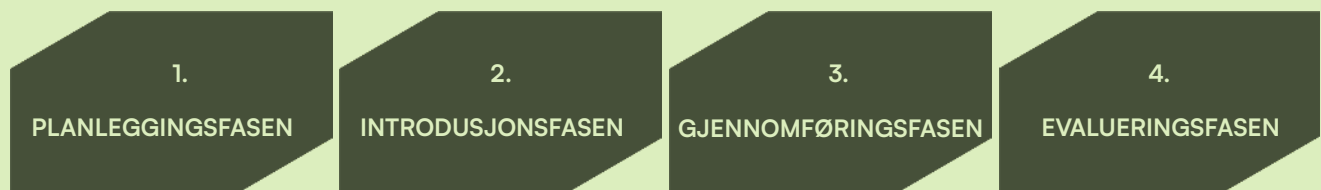
Håndboken er delt i to deler; først en praktisk plan for gjennomføring av Lesekvart+ på de grønne sidene, deretter nyttig teori om motivasjon og tips til gjennomføring på de hvite sidene.

GJENNOMFØRINGEN AV LESEKVART+

Videre følger en gjennomgang av hvordan man kan planlegge og gjennomføre en periode med Lesekvart+. Her er det mulig å gjøre individuelle tilpasninger, både i samarbeidet mellom lærer og bibliotekar, og ved å bruke elevenes innspill og ønsker aktivt i planleggingen.

Lesekvart+ kan planlegges for hele året, men vi anbefaler å bruke minst tre måneder sammenhengende på prosjektet. Deter viktig å bruke god tid for å gi alle elevene mulighet til å oppleve lese lyst og mestring, også de som trenger litt tid.

I metoden ser vi for oss 4 faser:

Tidsbruk

Planleggingsfasen: avhenger av behov og mulighet for samarbeid. Deter lurt å bruke god tid. Introduksjonsfasen: 1 uke, 3-4 skoletimer.

Gjennomføringsfasen: minst 3 måneder for å skape kontinuitet, gjerne lenger. økter hver dag, 15-60 minutter, avhengig av aktivitet.

Evalueringsfasen: 1 økt i klassen, 1 samarbeidsmøte på trinnet.

Videre gar vi gjennom fasene i detalj.

1. Planleggingsfasen

Lærerne leser håndboken og kompendiet, og gjør seg kjent med metoden.

Avtal hvem som skal være med på prosjektet, og hvor lang tid dere vil bruke. Er det kun en klasse/et trinn eller flere trinn samtidig? Kan skolebiblioteket være åpent og bemannet samtidig som klassene har stillelesing, slik at elevene får bytte bok når de trenger det? Planlegg sammen på tvers av trinn for å unngå kollisjoner av bruk av skolebiblioteket.

De involverte lærerne på trinnet planlegger den kommende perioden; det lages en ukeplan og det velges ut aktuelle aktiviteter. Lesekvart+ fungerer best dersom det legges opp til variasjon mellom stillelesing, leseaktiviteter og delingsaktiviteter i løpet av uken. Under finner du et eksempel på ukeplanen som ble brukt i piloten. Tidsbruken varierer etter hvilken aktivitet som er valgt, men stillelesingsøktene bør vare i minst 15 minutter. Det lages også felles rammer for Lesekvart+ på trinnet.

MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG
Stillelesing, notere i loggbok	Stillelesing, notere i loggbok	Delingsaktivitet	Stillelesing, notere i loggbok	Leseaktivitet, registrere på lesebarometer

Lærerne avtaler tidspunkt for Kick-Off med de involverte. Selve Bokpraten kan gjennomføres av en bibliotekar fra Folkebiblioteket dersom det er avtalt, en skolebibliotekar eller en lærer som er godt oppdatert på litteratur rettet mot aldersgruppen. Det settes av tid til at hver klasse får en time på biblioteket så snart som mulig etter Kick-Off for å låne bøker mens inspirasjonen er fersk.

KORT OM KICK-OFF

Kick-Off blir beskrevet i detalj i Introduksjonsfasen, men det er en markering av at Lesekvart+ er i gang. Kick-Off består av en BokPrat for inspirasjon, med påfølgende BokSmaking på skolebiblioteket.

Plakater til klasserommet skrives ut og gjennomleses. Deter totalt 4 plakater; **Lesekvartens lover, Jeg er en leser, Velg bok ved å:, og Leseopplevelser.**

Meningen er å gi elevene noe visuelt i klasserommet, som viser at lesing er i fokus. Jeg er en leser beskriver hvorfor det er viktig å lese bøker, og skal være holdningsskapende.

Lesekvartens lover viser hva som er lov under lesekvarten. De to siste plakatene er tips de kan bruke dersom det å finne bok er vanskelig.

LESEKVART+ LESEKVARTENS LOVER

- ✓ Det er lov til å lese hva som helst på papir.
- ✓ Det er lov til å lytte/lese innimellom papirlesingen etter avtale med lærer.
- ✓ Det er lov til å legge bort en bok og finne en annen hvis boka ikke fanger.
- ✓ Det er lov til å lese samme bok, kapittel eller avsnitt flere ganger.
- ✓ Det er lov til å velge seg et godt lesested, eller avtale med lærer.

LESELYST
LESEGLEDE
LESEMOTIVASJON

SWINER LASE

LESEKVART+ JEG ER EN LESER

- ✓ Jeg er en del av et samfunn hvor jeg er omgitt av tekst. Jeg må kunne lese for å ta en utdanning, forstå nyheter, kommunisere med andre og forstå offentlig informasjon.
- ✓ For å bli en god leser bør jeg velge bøker jeg liker, som er passe vanskelige, og lese litt hver dag.
- ✓ Jo mer jeg leser, desto lettere blir det å lese lengre og vanskeligere tekster.
- ✓ Lesing kan gi meg tilgang til uendelig kunnskap, fantastiske verdener og mange spennende opplevelser.

LESELYST
LESEGLEDE
LESEMOTIVASJON

SWINER LASE

LESEKVART+ VELG BOK VED Å:

- ✓ Finn ut av dine interesser.
- ✓ Gjøre deg kjent på skolebiblioteket.
- ✓ Få boktips fra andre.
- ✓ Se på forsidene og les baksiden.
- ✓ Er du 13 år? Les 13 sider før du bestemmer deg. 12 hvis du er 12 år.
- ✓ Bytt bok hvis den ikke fanger.

LESELYST
LESEGLEDE
LESEMOTIVASJON

SWINER LASE

LESEKVART+ LESEOPPLEVELSER

- Å bli opptatt og kunne drømme meg inn i bokens verden → Fantasy, Krim, Science fiction
- Å møte situasjoner eller personer som virker kjente, og å lære noe om meg selv. → Realisme, Hverdagsliv, Norge, Internett
- Å lære noe om andre mennesker, situasjoner eller steder. → Realisme, Eventyr, Overnat
- Å lese om noe forferdelig, umoralsk eller forbudt. Å få gåsehud, hjertebank, tårer eller gressninger. → Science fiction, Krim

LESELYST
LESEGLEDE
LESEMOTIVASJON

SWINER LASE

Rektor legger til rette for bruk av skolebiblioteket, og det settes rammer for bruken i fellesskap. Lesekvart+ fungerer best med et bemannet og tilgjengelig skolebibliotek. Slik får elevene enkel tilgang på bøker, og en følelse av å være godt kjent på skolebiblioteket sitt.

Skolebibliotekar er med på planlegging av Kick-Off, og holder av aktuelle bøker til BokPrat og utlån.

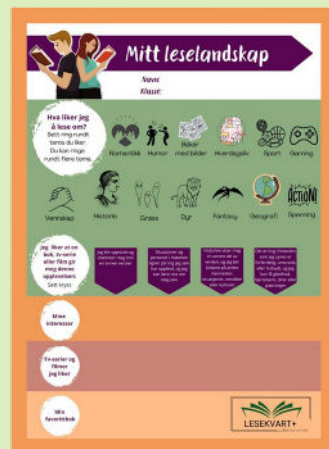
2. Introduksjonsfasen

Læreren introduserer opplegget for klassen og setter lesing på timeplanen. Elevene blir kjent med tidsrammen for lesekvartperioden, periodens mål og hva som forventes av eleven, i tillegg til at plakatene presenteres. Klassen diskuterer ulike motivasjoner for å lese og hvorfor fritidslesing er bra.

Læreren gjennomfører en undersøkelse i klassen, der hver elev sine lesepreferanser kommer frem. Bruk spørreskjemaet Mitt Leselandskap. I første fase skal alle elever gjøre seg bevisste om sin egen smak innen fritidsunderholdning, og omsette det til noen ønsker for lesekvartperioden. Snakk om at denne undersøkelsen vil være til hjelp når de skal velge seg bok utover i perioden. Undersøkelsen kan også fungere som et utgangspunkt for veiledning av lærer eller skolebibliotekar.

MITT LESELANDSKAP

Mitt Leselandskap gjennomføres kort tid før Kick-Off slik at elevene har refleksjonene sine friskt i minnet. Den kan også tas med på BokSmaking etter Kick-Off

Det gjennomføres Kick-Off. En bibliotekar eller en skolebibliotekar gjennomfører en bokprat der ulike aktuelle bøker presenteres kort for klassen for å skape nysgjerrighet og motivasjon. Deretter gjennomføres BokSmaking der hver klasse får minst en time på skolebiblioteket. Vi har valgt å kalle det en Kick-Off fordi det skal gi prosjektperioden en pangstart som skal bidra til en positiv, inspirasjonsrik og fokusert oppstart. I tillegg viser det at lesingen er prioritert og viktig. På neste side kan du lese en detaljert beskrivelse av gjennomføring av Kick-Off.

Elevene får gjøre seg kjent på skolebiblioteket, slik at de enkelt finner bøker de vet er innenfor deres interessefelt. BokSmakingen vil bidra til dette, eller det kan settes opp tid til å gjennomføre lesepillet BokTrakk.

LESESPILLET BOKTRÅKK

Lesespillet er testet ut på 8.-10. trinn, men kan også brukes på lavere trinn. Læreren som testet det ut ga tilbakemelding på at det fungerte veldig godt i egne klasser. Elevene syntes det var gøy og motiverende. Spillet kan brukes 1-2 ganger før det blir repetitivt. Det fungerer best når man kjenner klassen godt, og setter gode rammer slik at aktivitetene ikke sklir ut. Tidsbruken er ca. 30-60 minutter.

Læreren gjennomfører en undersøkelse i klassen, der hver elev sine lesepreferanser kommer frem. Bruk spørreskjemaet Mitt Leselandskap. I første fase skal alle elever gjøre seg bevisste om sin egen smak innen fritidsunderholdning, og omsette det til noen ønsker for lesekvartperioden. Snakk om at denne undersøkelsen vil være til hjelp når de skal velge seg bok utover i perioden. Undersøkelsen kan også fungere som et utgangspunkt for veiledning av lærer eller skolebibliotekar.

Bokprat

Bibliotekar, skolebibliotekar eller lærer holder BokPrat for klassene, der ulike bøker presenteres for å pirre nysgjerrigheten og for å gi inspirasjon. En BokPrat varer i 15-30 minutter. Denne kan foregå i et klasserom eller på skolebiblioteket dersom det er plass.

Om planlegging av BokPrat

Dersom skolen har et folkebibliotek i nærheten, er noen bibliotekarer åpne for forespørsel om å holde en BokPrat på skolen. Ta kontakt for å undersøke muligheten.

Det er også mulig at skolebibliotekar eller en lærer avholder BokPraten. Det bør gjøres av noen som kjenner aldersgruppen og aktuell litteratur godt.

Bruk av Power Point eller lignende kan være nyttig når man lager en BokPrat. Det velges ut for eksempel 5-6 bøker man ønsker å presentere, basert på alder, hva som er populært blant elevene og hva som treffer deres interesser. Hver bok presenteres kort. Det bør også vises andre bøker som ligner (read-alikes), for de elevene som allerede har lest boka.

METODER FOR Å FORMIDLE B(J)KER

Når man skal formidle en bok gjelder det å fange leserens interesse med så få ord som mulig. Hva du velger å si, og hvordan du velger å gjøre det bør være tilpasset publikummet ditt, tenk godt gjennom hvem du snakker til og hva som interesserer dem. Her er et par tips:

- Beskriv følelsen og stemningen i boka. Er den skummel, koselig eller spennende?
- Gi et kort sammendrag, uten å avsløre for mye. Fokuser på det viktigste og mest fengende.
- Les et spennende utdrag fra boka. (Her er det viktig å øve godt på forhand)
- Vis en video der forfatter/bibliotekar e.l. snakker om boka. Det ligger mange bokanbefalinger på f.eks Youtube.
- Ha med boka og vis den frem! Se på forsiden sammen.
- Snakk om read-alikes, bøker som har samme tema, følelse eller stemning.

Boksmaking

Kort tid etter BokPrat bør elevene få minst en time på skolebiblioteket der det gjennomføres BokSmaking. Under følger en beskrivelse av metoden, slik den ble testet ut i piloten til prosjektet.

Målet med BokSmaking er at elevene skal bruke det de har lært om sine lesepreferanser fra Mitt Leselandskap til å finne en bok som treffer både interesse og lesenivå.

Elevene samles til en felles samtale der nettopp dette vektlegges, og der de får en gjennomgang av hva som skal skje.

Etter gjennomgangen gjentas følgende punkter til alle elevene har funnet seg en bok:

1. Lærere gir beskjed om at tidtaker settes på 10 minutter, elevene bruker tiden til å finne seg bøker de ønsker å "smake" på. Gi tydelig beskjed når tiden er ute.
2. Lærer gir beskjed om at tidtaker settes på 10 minutter, elevene bruker tiden til å lese i boka de har valgt seg. Når tiden er ute får elevene beskjed om å lese til punktum, deretter bestemme seg for om de vil beholde boka, eller bruke de neste 10 minuttene til å finne noe annet.

3. GJENNOMFØRINGSFASEN

Leseaktivitetene og delingsaktivitetene gjennomføres. Det veksles mellom stillelesing og andre lese- og deleaktiviteter for å skape motivasjon og engasjement. Det bidrar også til å skape en fellesskapsfølelse i klassen. Sett av rom for å bytte bøker når det er behov, og ha bøker tilgjengelig til hver økt.

Gjør litt ekstra ut av slutten på uka, for eksempel ved å bruke Vårt Lesebarometer. Dette synliggjør hvor mye elevene faktisk har fått lest. Les mer om Vårt Lesebarometer i Kompendiet.

Eksempel på lesebarometer

Skolebibliotekar eller lærer gjennomfører nye BokPrater for videre inspirasjon. Bokutvalget er basert på elevenes interesser og lignende bøker til det de allerede har lest. Det er linket til bokvideoer i kompendiet som står til fritt bruk.

Sett gjerne av en dag i løpet av perioden som kalles Den Store Lesedagen. Aktiviteten er beskrevet i Kompendiet, der det står forslag til en hel dag med lesing og leseaktiviteter. Dette kan gjøres på hvert enkelt trinn, eller som en felles dag for hele skolen.

TIPS TIL PRAKTISK GJENNOMFØRING AV EN ØKT MED LESEKVART

- Marker tiden tydelig på timeplanen.
- Sørg for at alle vet hva de vil lese, og har bok klar. (Sørger for gjennom introaktiviteter)
- Ha en tidsmarkør i rommet.
- Start hver lesekvart med å beskrive dagens aktivitet (stillelesing eller leseaktivitet), før det telles ned til felles start
- Marker at tiden er over med å si; nå må dere lese til punktum og legge boka på plass.

ERFARING MED VÅRT LESEBAROMETER

Pilotskolen ga tilbakemelding på at Vårt Lesebarometer fungerte godt for motivasjonen i klassene. De valgte å føre loggbok under stillelesingen, før de satte av litt ekstra tid på fredagene for å telle opp antall leste sider for hver uke. Det ble ikke gjort til en konkurranse, men noe de presterte i fellesskap. De gjennomførte i tillegg en leseaktivitet denne dagen, som en morsom avslutning på uka.

4. EVALUERINGSFASEN

Evalueringsfasen

Lærer evaluerer prosjektperioden med klassen. Dette kan gjøres gjennom felles samtale i klassen, i grupper eller individuelt, for eksempel ved bruk av loggboken. Evalueringen bør sammenfattes i et skriftlig dokument, med en vurdering av måloppnåelse, hva som har fungert godt og periodens forbedringsområder.

Lærerkollegiet evaluerer prosjektperioden på samme måte som med elevene. Inkluder alle lærere som har vært involvert i prosjektet, og som har gjennomført økter i lesekvart. Også denne evalueringen bør sammenfattes i et skriftlig dokument til videre bruk.

Spørsmål til bruk i evalueringen
Med klassen:

- Har du merket noen endringer i lesevanene dine?
- Hva har vært den beste opplevelsen din i lesekvart?
- Hva har ikke vært så bra med lesekvart?
- Hva kunne vært gjort annerledes?
- Har du blitt mer glad i å lese?

I lærerkollegiet:

- Hvilke aktiviteter har fungert godt i lesekvart?
- Hva kunne vært gjort annerledes?
- Oppfatter dere at prosjektet har endret elevenes lesevaner?
- Har prosjektet bidratt til mer motivasjon og leseglede?
- Hvordan har ulike elever respondert på metoden?
- Hvordan har samarbeidet innad i kollegiet fungert?
- Hvordan har samarbeidet med biblioteket fungert?

TILTAK FOR Å STIMULERE ELEVENES MOTIVASJON I LESEKVART+

INVOLVÉR ELEvene

Suksess under Lesekvart+ avhenger av om elevene liker det og engasjerer seg. La elevene være med på å velge litteratur og å planlegge leseaktiviteter, støtt opp under deres følelse av autonomi.

LESENDE ROLLEMODELLER

Den voksne skal gå foran som et godt eksempel. Legg bort PC og andre oppgaver, og les selv. Ta med avisen fra lærerrommet eller nyt en god bok.

TILGANG TIL BØKER

Eleven må kunne velge mellom flere bøker og det har betydning at de selv er med på å bestemme hvilken litteratur de skal lese. De elevene som ikke har en innarbeidet lesekultur kan oppleve det å velge bok som vanskelig, og vil trenge støtte og veiledning.

ERFARINGER OM TILGANG PÅ BØKER

Det er en fordel at skolebiblioteket er åpent og bemannet i stillelesingstiden, slik at elevene får mulighet til å bytte bøker når de trenger det. Pilotskolen prioriterte å ha en skolebibliotekansvarlig til stede på skolebiblioteket mens klassene hadde Lesekvart+. Slik kunne elevene også få veiledning dersom de trengte det. Dette tilsvarte ca. en halvtime åpent bibliotek på starten av hver dag. Alle klassene hadde Lesekvart+ samtidig, og de hadde en avtale om å kun sende 2 elever fra hver klasse om gangen, for å unngå trengsel.

Et oppdatert skolebibliotek med godt utvalg av nyere, variert litteratur var også viktig. I samme periode som piloten ble gjennomført fikk skolebiblioteket på pilotskolen seg en større oppgradering, både av selve rommet og av litteraturen. Gamle bøker ble kassert, og det ble fylt på med nye bøker, både fra eget innkjøp og av kulturfondbøker.

LVTTELESING ER GOD LESING

Mange elever liker lydbøker, og noen trenger lydbøker for å få tak i de gode fortellingene. Vær bevisst på hvordan lydbøker brukes i lesekvarten, og sørg for tilgang til lydbøker. Særlig viktig er det at elever med lesevansker får støtte til å ta i bruk hjelpemidler.

GI TID TIL LESING

Når dere planlegger en periode med Lesekvart+, sørger dere for å bringe lystlesingen inn på timeplanen, og dermed viser at lesing er viktig. Også selv om det er mye annet som skal rekkles i en skolehverdag. Dere legger til rette for lesingen.

Pilotskolen opplevde innimellom at lesekvarten måtte vike på grunn av en travel skolehverdag, men elevene var opptatt av at det skulle gjennomføres så ofte som mulig.

LESEKVART ER EN
MENNESKERETT!

Elev 10.trinn, Smestad skole

9

VARIÉR OMGIVELSENE

Vanligvis foregår lesekvarten i klasserommet, der elevene sitter ved pultene sine. Men det er også mulig å bruke skolens andre rom og appellere til hele den lesende kroppen.

I kompendiet presenteres tips til både leseaktiviteter og delingsaktiviteter. I piloten opplevde vi blant annet at det å lese på skolebiblioteket ga elevene et helt eget fokus i lesingen.

SKAP DIALOG OM LESINGEN

Når elever samtaler om det de har lest, setter de ord på opplevelsen sin. Dermed Okes forståelsen. Samtidig får de en lyttende partner, og dermed blir lesingen ikke lenger bare en individuell opplevelse.

SKAP ROM FOR FORMIDLING AV LESEOPPLEVELSEN

Leseopplevelsen blir felles, når eleven formidler den. De kan formidle muntlig, skriftlig eller via visuelle og auditive medier. Skolen og biblioteket kan dele og skape rammer for de ferdige formidlingsproduktene. For at elevens autonomi og opplevelse av lyst skal støttes opp om, må delingen oppleves som noe elevene selv har kontroll over og lyst til å gjøre, og ikke som en test.

Elever i ulike leseaktiviteter

OM MOTIVASJON FOR LESING

Ett av målene med prosjektet er at elevene selv skal finne en innvendig drivkraft for lesing.

Det finnes mange gode argumenter for lesing; lesing kan være både hyggelig og nyttig, og liker man å lese så er det lettere å forstå samfunnet rundt seg. Det vil også bidra til at utdanningsløpet føles mer overkommelig. I tillegg er lesing et godt alternativ til alle de raske stimuli man ellers utsettes for i livet, og bidrar til å trene opp konsentrasjonsevnen.

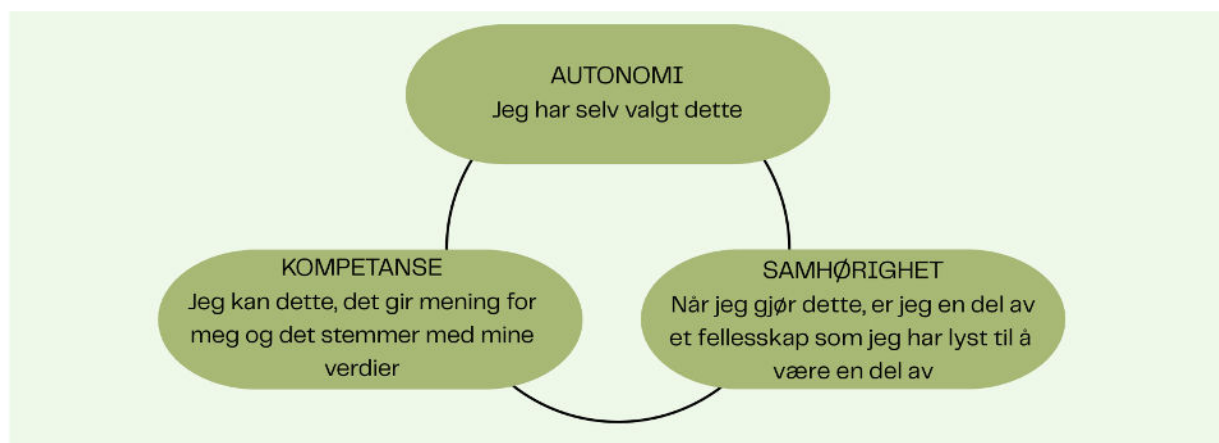
Men det er ikke alle elever som forstår fordelene ved lesing helt av seg selv. Ikke alle er vant til å lese, og det er ikke alle som ser på seg selv som en leser. Lesekvart+perioden er en mulighet til å motivere alle elevene til å lese, og den skal bidra til at hver enkelt elev finner frem til sin lesemotivasjon. Man kan ikke jobbe med en hel gruppes lesemotivasjon, uten å jobbe med den enkelte elevs lesemotivasjon.

Leselyst oppstår når en elev er ivrig og engasjert = motivert.

Det følgende avsnittet vil dreie seg om de elevene som opplever **lese-ulyst**, de som er avvisende til lesing, er motvillig, uengasjert = demotivert.

Ved lesekvart kan disse elevene motarbeide hele aktiviteten, eller finne metoder for å komme seg gjennom lesekvarten uten å lese. Noen elever er gode til å late som de leser, mens de passer på å bla i riktig tempo, eller de bruker opp lesetiden på å gå på do eller lete etter bok.

Nyere motivasjonsforskning gir en bedre forståelse for hvilke mekaniser man har å jobbe med, og er noe både lærere og bibliotekarere kan ta i bruk i dette prosjektet for å skape motivasjon for lesing.

Når alle disse tre behovene er støttet, vil eleven oppleve motivasjon. Når behovene oppleves motarbeidet, blir eleven demotivert. Det er dette du som er rundt eleven kan være med på å påvirke.

Motivasjon kan vise seg i ulike former, basert på hva som fremmer motivasjonen, og hvilken form påvirkningen til å gjøre en aktivitet tar:

YTRE MOTIVASJON (EKSTRINSISK MOTIVASJON)

Eleven handler, basert på eksterne forventninger og verdier (lærerens, bibliotekarens eller foresattes). Eleven opplever at de tre motivasjonsbehovene er motarbeidet. Når hen likevel gjennomfører, er det for å oppnå en premie, unngå en sanksjon, fordi hen bør, eller for å unngå skyld og skam. Det oppleves ikke selvvalgt, og det kan komme i konflikt med egne verdier og meninger.

INTERNALISERING

Eleven opplever påvirkning utenfra, som fortsatt motarbeider de tre behovene i starten, men etter hvert vil det oppleves som at påvirkningen støtter elevens tre behov for autonomi, kompetanse og samhörighet. Eleven godtar gradvis handlingen, og forstår dens betydning og potensiale. Eleven opplever at aktiviteten blir et eget bevisst valg, at den har verdi og kjennes både viktig og riktig.

INDRE MOTIVASJON (INTRINSISK MOTIVASJON)

Omverdenens forventninger og verdier har blitt elevens egne. Eleven har tilpasset seg og gjennomfører fordi hen selv vil, og det kjennes naturlig i fellesskapet. Når elevene har indre motivasjon kan de gjennomføre aktiviteten med energi, engasjement og utholdenhet.

Nar man veileder elevene under Lesekvart+, er det ønskelig at man hjelper de elevene som i starten gjennomfører leseaktiviteter med ekstern motivasjon og leseulyst, slik at de gradvis opplever mer og mer intern motivasjon og leselyst. Dette gjøres ved å ta i bruk aktiviteter og metoder som støtter elevenes tre motivasjonsbehov.

Å STØTTE ELEVENS AUTONOMI

Eleven skal selv velge bok. Dette er ikke noe alle finner naturlig å gjøre, og det kan dermed bli tilfeldig hva de velger. Derfor er det å velge riktig bok noe som skal bevisstgjøres og læres i Lesekvart+periodens introduksjonsfase (se beskrivelse av introduksjonsfasen på s. 9, i tillegg til plakaten Hvordan velger jeg meg bok, **Velg bok ved å**, samt elevundersøkelsen Mitt leselandskap, vedlegg 3, 4 og 5.) Det skal også være lov å legge bort en bok som er valgt dersom den ikke fanger eleven. Målet er at alle elever utvikler en bevissthet rundt hva de selv liker, slik at de selv etter hvert vet hvordan de finner en reelt fengende bok. De skal utvikle sine egne strategier for å ta gode bokvalg.

ERFARINGER OM AUTONOMI

Det er viktig at elevene får velge bøker selv. I den ene pilotklassen testet vi å ha tegneserier som et felles tema som utgangspunkt inn i Lesekvart+. I den andre klassen fikk elevene selv fritt velge bøker helt fra start. Vi så større motstand og lese-ulyst i starten i den klassen som hadde bestemt tema. Ett av hovedprinsippene for Lesekvart+ er nettopp at elevene skal få velge litteratur fritt ut ifra sine interesser.

Å STØTTE ELEVENS KOMPETANSE

Dersom eleven opplever sin lesekompetanse som utilstrekkelig, eller opplever seg underlegen i klassen, vil eleven mest sannsynlig ikke få en god leseopplevelse, og vil finne Lesekvart+ vanskelig. Lærer og bibliotekar skal veilede elevene til å finne bøker som passer lesenivaet og leseferdighetene, uten at det går på bekostning av elevens interesse eller integritet. Derfor er det viktig å ha nok materiale tilgjengelig, og at det tilgjengelige materialet er tilpasset elevens kognitive nivå. Elevene må få opplæring i å finne frem på biblioteket, slik at de vet hvor de finner sjangrene som interesserer dem. I Lesekvart+ skal det ikke være mulig å bli "best i klassen", dermed må rammene legges slik at det ikke er grunn til å sammenligne leseniva. Perioden skal heller ikke følges opp av prøver, malinger eller presentasjoner. (Presentasjoner kan være en mulig aktivitet for de elevene som motiveres av å fortelle andre om boka.) Målet er at elevene skal utvikle et positivt syn på egen og andres lesekompetanse. Det skal legges til rette for bruk av hjelpemidler til elever som har behov for dette.

Å STØTTE ELEVENS BEHOV FOR TILHØRIGHET

I et klasserom er fellesskapet valgt for eleven, og det er ikke mulig for dem å velge det bort. Dermed er det ekstra viktig at det settes tydelige rammer som gjør fellesskapet trygt og givende for alle. I et klasserom settes det tydelige rammer hele tiden, og lærere er godt drevne i dette. Dette avsnittet er likevel med ettersom Lesekvart+ blir gjennomført i flere fag, og det kan være fordelaktig for elevene dersom alle lærere med økter i Lesekvart+ setter de samme rammene.

Forventningene til hver enkelt må synliggjøres og tydeliggjøres, og det må være en felles forståelse for hvordan man agerer i lesefellesskapet. Lærerne må enes om hva som forventes av oppførsel under de ulike aktivitetene, som stillelesing, andre leseaktiviteter og delingsaktiviteter. Elevene blir før økten fortalt hvilken type aktivitet de skal gjennomføre, og hvilken oppførsel som forventes til denne aktiviteten.

Øktens start og slutt markeres tydelig, for eksempel ved å telle ned til lesestart. All denne tydeligheten skal formidles på en måte som kjennes trygg for elevene, der de får oppleve interesserte og motiverte voksne, og at de er en del av et lesende fellesskap. De skal få oppleve glede ved å dele leseopplevelser.

Hjemmene kan også trekkes inn i lesekvart+prosjektet, slik at de også blir en del av lesefellesskapet. Det er da viktig at foresatte er informert og motivert. Tips til å involvere foreldrene står beskrevet på s.16.

TIPS TIL Å FINNE RETT BOK TIL RETT ELEV

Å finne rett bok er en personlig oppgave. Alle mennesker har ulike interesser og ulike behov, og alle er i ulik utvikling. Skal man bli en god leser, må man øve på å lese. Leseglede kommer som nevnt når man leser en bok som interesserer og som er på riktig lesenivå. Dette må komme tydelig frem for eleven.

Læreren og skolebibliotekaren får her en viktig rolle som veileder. Å snakke med eleven er den beste måten å hjelpe dem på. Vis oppriktig interesse og omtanke for elevens ønsker. Målet for samtalen må være tydelig for dem: å finne en bok man selv ønsker å lese, som man liker og mestrer.

Finn ut hva eleven er interessert i: Finn ut hva eleven kan mestre:

- Hva liker du å lese om?
- Hva er favorittboka di til nå?
- Hva liker du å gjøre på fritiden?
- Hva liker du å gjøre på skolen?
- Hva interesserer deg?
- Hva slags bok leste du sist?
- Syns du det er best å lese bøker med bilder i?
- Har skriftstørrelsen noen betydning?
- Hvor tjukk tenker du at boka kan være?
- Syns du det er best når boka er inndelt i kapitler?

Dersom du kjenner ungdommens lesehastighet, legger du det til i vurderingen. Ved oppstarten av Lesekvart+ anbefaler vi at hele klassen fyller ut undersøkelsen Mitt Leselandskap. Denne undersøkelsen tar utgangspunkt i mange av de samme spørsmålene som er nevnt over. Det vil være med på å gjøre eleven selv bevisst sine egne interesser og preferanser, og kan gjøre en veiledningssamtale enklere.

Finn frem et utvalg bøker som du tror kan være passende basert på det dere har snakket om, og fortell ungdommen om dem. La eleven se på forsiden, lese på baksiden og bla i bøkene. Gi dem deretter mulighet til å velge; er det noen av disse bøkene du vil prøve deg på? Dersom eleven fortsatt er usikker kan du gi ungdommen mulighet til å lese noen sider og danne seg et inntrykk, før ungdommen selv velger bok å låne med seg. Dette blir en form for mini-BokSmaking, som du kan lese mer om i kompendiet.

ERFARINGER OM ELEVSAMTALE

Mitt Leselandskap kan også brukes sammen med eleven på skolebiblioteket: Ved en gjennomføring av BokSmaking på en skole, kom bibliotekar fra folkebiblioteket i snakk med en elev som virret rundt og virket usikker på hvor hen skulle begynne bokletingen. Bibliotekaren kjente ikke eleven fra før, og visste ingenting om elevens interesser. Mens resten av klassen fant bøker og satte i gang med stillelesingen, gikk eleven og bibliotekaren gjennom Mitt Leselandskap sammen. Dette ble en god veiviser for bibliotekaren, som kunne plukke et par bøker basert på interesser og tidligere leseopplevelser for eleven.

NØKLER TIL GODT SAMARBEID

Lesekvart+ startet i utgangspunktet som et prosjekt der bibliotekarer fra Lillehammer Folkebibliotek tok kontakt med lærere og rektor på pilotskolen for å starte et samarbeid. Ganske raskt fikk vi også Skolekontoret med på laget. Men et slikt samarbeid kan også startes ved at skolen tar kontakt med sitt folkebibliotek.

FA MED ALLE

Det som er tydelig, er at man jobber bedre og stiller sterkere i arbeidet med leselyst dersom man har flere samarbeidspartnere. Læreren arbeid med Lesekvart+ i klasserommet bør ha rektor og skoleledelsen i ryggen. I tillegg fungerer det best dersom alle lærere på trinnet er positive til prosjektet, og er involvert. Deter viktig at Lesekvart+ er forstått og gir mening for lærerne som får dette lagt til sine timer, og at det er samarbeidet om å utvikle felles rammer.

VI KAN LÆRE AV HVERANDRE

Bade lærere og (skole)bibliotekarer sitter med mye fagkunnskap som kan kombineres i arbeidet med leselyst.

- Lær av bibliotekaren: Bibliotekaren er et inspirerende, nytt fjes utenfra, som tilbyr litterær fagkunnskap, bred formidlingserfaring og kan gi skolene veiledning til de rette bøkene.
- Lær av læreren: Samarbeidet med læreren gir bibliotekaren innsikt i elevenes lesepreferanser. Læreren kjenner klassen og skolens struktur, og har bred erfaring i planlegging og gjennomføring av faglige opplegg.
- Lær av hverandre: snakk sammen og skreddersy et opplegg for den aktuelle klassen/skolen.

Det fungerer godt å ha en fast kontaktperson på skolen og folkebiblioteket som kan ha tett kontakt.

Lesekvart+ vil også fungere godt uten et Folkebibliotek i ryggen, dersom skolen har et godt ivaretatt skolebibliotek, og en engasjert skolebibliotekar som involveres i perioden.

FORELDRESAMARBEID

For å skape et fullstendig lesende fellesskap for elevene, vil det være naturlig å involvere de foresatte. Under følger noen tips til hvordan man kan inkludere dem.

Lysten til å lese er ikke født i et barn.
Den er plantet - av foreldre og lærere.

James Joseph Trelease (2006)

Foreldremøte

Sett av tid til å presentere Lesekvart+ på foreldremøte, med tydeliggjøring av mål og hensikt. Korn gjerne med tips til hva foreldrene selv kan gjøre for å støtte opp om prosjektet.

Oppfordre foreldrene til å være lesende forbilder. Inviter gjerne en bibliotekar for å gjennomføre bokprat for foreldrene, eller gjennomfør en Sitt og Lytt (høytlesing).

Sitt og lytt

Sitt og lytt på foreldremøte, foreldre får oppleve høytlesing ved at lærer eller bibliotekar leser høyt fra en bok. Varighet; ca. 15 minutter.

Foreldrekveld

Elever og foreldre inviteres til en kveld på skolen der lesing og lesekultur diskuteres. Metoden IGP(I)² er en fin metode å bruke for å inkludere alle. Målet med en slik kveld er å gjøre alle bevisste på sin lesekultur, være holdningsskapende og skape et lesefellesskap med hjemmene.

Infobrev

Et infobrev sendes ut i forkant av lesekvartperioden, der foresatte informeres om Lesekvart+. Bruk gjerne brosjyren Sju Gode Tips som følger med materialet.

Lesebingo sammen med foresatte

Inkluder foreldrene i lesebingo. La noen av oppgavene være samarbeid mellom elev og foresatt, eller gi foresatte sin egen bingo.

Nyhetsbrev eller avis

Læreren, eller elevene, lager et nyhetsbrev i løpet av lesekvartperioden. Her kan man inkludere bokaufstillinger fra elevene, informasjon om hvilke sjangre som slår an og aktiviteter de har gjennomført. Lesebingo og lesestatistikk kan inkluderes, i tillegg til nyheter om eventuelle bibliotek- og forfatterbesøk.

2: For beskrivelse av IGP(I) se: <https://www.ks.no/fagomrader/barn-og-unge/ks-led/metoder-og-verktoy/igpi/>

I piloten var bibliotekar fra folkebiblioteket med på ett foreldremøte på 9.trinn, der hun fortalte om prosjektet og hvordan skolen kom til å bli involvert. På 10.trinn ble informasjonen om prosjektet delt av læreren selv. Begge deler introduserte de foresatte for prosjektet, og fungerte like godt. På begge foreldremøtene ble filmen "Hva leste du sist", av Innlandet Fylkesbibliotek, vist. Lenke i kompendiet.

RESULTATER AV ARBEIDET

I denne handboka har vi hentet mye av inspirasjonen, metodikken og verdiene fra forskningsprosjektet «Lyst til læsebånd i hele landet».

Dette danske prosjektet hadde imponerende resultater, som vi også hadde som mål for vart arbeid med Lesekvart+ i Lillehammer. I Danmark lyktes de med:

- Å få mange elever til å oppleve lesekvarten på nye og mer appellerende mater, blant annet ved å skape lesestimulerende rammer, gi inspirasjon til valg av bøker via bokprat, boksmaking og andre formidlingskonsepter og få elevene til å dele sine leseopplevelser med hverandre.
- Å utvikle bibliotekenes skolerettede formidlingsaktiviteter ved å ta utgangspunkt i en kjent skolepraksis: Lesekvarten.
- Å utvikle og styrke det tverrfaglige samarbeid mellom lærere og biblioteksmedarbeidere gjennom dialog, nysgjerrighet og felles utvikling av aktiviteter tilpasset lokale kontekster.

Etter gjennomføringen av piloten på 9. og 10.trinn på Smestad ungdomsskole høsten 2024, sitter vi igjen med mange gode erfaringer som vi har tatt med oss inn i revideringen av prosjektet.

Etter evalueringen av perioden har vi sett at:

- elevene har blitt mer bevisste sine egne lesepreferanser, både når det gjelder type litteratur og hvordan de foretrekker å ha omgivelsene.
- elevene har blitt mer bevisste på hvorfor lesing er viktig, også for fremtiden.
- elevene har lært strategier for å finne litteratur som møter deres interessefelt og lesekompetanse.
- elevene har blitt godt kjent med skolebiblioteket, og vet hvor de finner "sine" bøker.
- elevene har fått økt leseutholdenhet.
- elevene er generelt mer motiverte for lesing.

Til slutt vil vi trekke frem det vi har valgt å kalle Suksesskriterier. Dette er konkrete tiltak som bidro til at piloten ble en suksess, og det vi mener er kjernen i prosjektet.

Til dere som nå vil sette i gang med Lesekvart+: Lykke til! Måtte dere få mange gode leseopplevelser, og et flott lesefellesskap.

Suksesskriterier

- Lesing hver dag
- Lesing på timeplan
- Alle er leselærere, lesing i alle fag
- De voksne er gode lesemodeller
- Leseaktiviteter (dele, sette ord på)
- Tilgang på gode bøker
- Bemannet bibliotek med voksne som kan bøker for aldersgruppen
- Tilgang på ulike sjangre
- Individuell leselogg
- Lesebarometer, synlig motivasjon

GOD LESING!

Kilder

Mer å lese/info hentet fra:

- Brok, L. S. & Geer, S. L. (2018) Stillelæsning - Hvad viser international forskning? Nationalt Videncenter for Læsning, <https://videnomlaesning.dk/media/2659/stillelaesning-hvad-viser-i-international-forskning-.gdf>
- Lund, H. R., Hannibal, S. og Vestergaard, L. (2020) Lystlæsning i læsebånd: En håndbog til skoler og folkebibliotekers samarbejde om læsebånd. Tænk tanken Fremtidens Biblioteker. <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/uploads/website/gdf2/HndbogSamleoP-Sla-gfIP-df>